

Over bibliotheken en betrokkenheid: een essay

Deel 3: De programmering

Gio van Creij

Hans van Duijnhoven

Mari Nelissen

Marina Polderman

Dit werk is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 3.0 Nederland. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl/> om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

Over bibliotheken en betrokkenheid: een essay

Deel 3: De programmering

Gio van Creij, Hans van Duijnhoven,
Mari Nelissen, Marina Polderman

Juni 2016

Lees niet veel maar goed

(...) Mensen die hun hele leven op reis zijn hebben uiteindelijk overal logeeradressen maar nergens vrienden. Datzelfde gebeurt onvermijdelijk met lezers die zich met geen enkele denker werkelijk vertrouwd maken, maar alles vluchtig en haastig laten passeren. Voedsel dat direct na consumptie weer uitgescheiden wordt is nutteloos en wordt niet opgenomen in het lichaam. (...) Niets is dermate nuttig dat het baat in het voorbijgaan.

Lees dus altijd auteurs die hun waarde hebben bewezen en als je even iets anders wilt, keer dan terug naar eerdere auteurs. Verzamel elke dag iets wat je helpt tegen armoede, tegen de dood en evengoed tegen andere ellende. En als je van alles hebt doorgelezen, haal er dan één ding uit dat je gedurende die dag kunt herkauwen. Dat doe ik zelf ook: uit het vele wat ik lees maak ik mij telkens iets eigen.

Seneca, Leren sterven, Brieven aan Lucilius

Where is the wisdom we have lost in knowledge?

Where is the knowledge we have lost in information?

T.S. Eliot

WOORD VOORAF

Het eerste deel van deze essayreeks ging in op de vraag: wat is een betrokken bibliotheek? En bovenal: voor welke waarde(n) staat een betrokken bibliotheek? We wilden een zoektocht inzetten, omdat het niet zozeer gaat om de vraag of er in de toekomst nog een bibliotheek is, maar om de vraag: welke bibliotheek? Op basis van de eeuwigheidswaarde die een bibliotheek omvat, namelijk lezen, leren en informeren. We stelden onszelf de vraag wat nu de waarde van de bibliotheek is. We kwamen uit bij betrokkenheid; betrokken bibliotheken, die staan voor actieve deelname aan de gemeenschap. Bedoeld om het individu te laten nadenken over zijn plaats in de wereld, over de vraag hoe hij zich verhoudt tot de andere subjecten in de wereld, tot het gezicht van de ander. De waarde van de bibliotheek, zo concludeerden we, is dat de bibliotheek ontsluit, een brug bouwt tussen object en subject. Door middel van lezen, leren en informeren.

Het tweede deel in de reeks ging in op de vraag wat de (nieuwe) taken van de bibliothecaris zijn om zo'n betrokken bibliotheek in de 21e eeuw te vormen. We keken naar de diverse nieuwe en veranderende taken van een bibliothecaris in die nieuwe bibliotheek. Daarvoor is bovenal kennis van de collectie, in brede zin, een vereiste. Maar als kennis centraal staat in een betrokken bibliotheek, dan zul je daar ook je medewerkers op moeten (kunnen) werven en selecteren. Alleen waarom wordt in de cao dan vooral management kennis beloont? Dat blijkt een lastig spanningsveld.

In het voorliggende derde deel gaan we kijken naar de programmering binnen onze bibliotheken. Programmeren is een manier van het ontsluiten van de collectie en biedt een kader om de vijf functies zoals vastgesteld in de bibliotheekwet uit te voeren. We zullen achtereenvolgens kijken naar de kernelementen van onze

programmering: het jaarthema, de lokale agenda en de collectie (met daarbinnen de communities waarin we de collectie gebruiken). We stellen onszelf vragen om ons denkproces vorm te geven. Vragen als: Hoe maak je als bibliotheek de wereld van en de wereld voor de mensen in je werkgebied groter? Welke keuzes maak je daarvoor in het programma dat je als bibliotheek aanbiedt? Welke rol speelt de collectie daarin? Hoe maak je als bibliotheek de connectie tussen de collectie en lezers concreet? Wat is de meerwaarde die bibliotheekmedewerkers bieden in het maken van deze connectie? Hoe speel je binnen de programmering in op de actualiteit, zonder vluchtig te worden? Wat verstaan we onder authenticiteit en hoe behoud je die? Allemaal vragen waar we over willen nadenken. In dit essay zal dus vooral de vorm van ons bibliotheekwerk centraal staan. Waar we in de eerste twee essays in zijn gegaan op de uitgangspunten van ons bibliotheekwerk, proberen we nu te kijken hoe we die concreet vorm geven. Om ook in de 21e eeuw als bibliotheek een programmering te bieden die van waarde is.

Deel 3: De programmering

JAARTHEMA

De bibliotheek is er om de wereld van en de wereld voor mensen groter te maken: volksverheffing, persoonlijke ontwikkeling, individuele groei, dat is waar de bibliotheek zich al sinds de oudheid mee bezig houdt. Het is de eeuwigheidswaarde waar de bibliotheek voor staat: mensen helpen ontwikkelen, mensen toerusten om mee te (kunnen) doen in de samenleving.

Als Noord Oost Brabantse Bibliotheken werken wij om dat doel te bereiken al ruim tien jaar met een programmering. Een van de centrale elementen van onze programmering is het jaarthema: een zelf gekozen thema waarbinnen een diversiteit aan onderwerpen op allerlei manieren wordt belicht: in lezingen, in tentoonstellingen, in workshops, etc. Dit jaarthema wordt gebruikt als houvast bij het opstellen van de programmering. Het thema loopt als een rode draad door de activiteiten in de bibliotheek heen. Het thema is een jaar lang het verhaal van de bibliotheek. We noemen dat ook al wel de geprogrammeerde bibliotheek. Belangrijk aspect van het jaarthema is dat het door onze medewerkers zelf wordt vastgesteld. Medewerkers komen met regelmaat bij elkaar om te praten over zaken die spelen in de samenleving (lokaal, nationaal en internationaal). Ze grasduinen in de brede collectie: kranten, tijdschriften, boeken, films, etc. Op basis daarvan wordt een analyse gemaakt (wat speelt in de samenleving, wat gebeurt er) en gekeken welk jaarthema daarbij zou kunnen aansluiten. Het is een creatief proces dat uiteindelijk leidt tot een thema waarin onze medewerkers zich herkennen. Vervolgens ligt bij hen de bal om dit thema te gaan uitdragen naar het publiek. Om het een thema van ons 'allemaal' te gaan maken. Daar worden allerlei vormen voor bedacht.

Door het thema hopen wij als bibliotheek mensen te prikkelen: mensen willen er meer over weten en gaan met elkaar in gesprek in de bibliotheek en/of lezen er meer over, bijvoorbeeld binnen een community of aan de hand van aangereikte leeslijsten. Het idee achter de geprogrammeerde bibliotheek is dat een openbare bibliotheek functioneert binnen het publieke domein en als taak heeft om inwoners van het werkgebied op allerlei manieren te informeren. Via de aanschaf en het beheer van een collectie, via het organiseren van activiteiten, via contacten met het onderwijs en andere instellingen. De bibliotheek functioneert als ontmoetingsplek, stimuleert de leesbevordering en bevordert mediawijsheid.

“Publiek domein definiëren we als die plaatsen waar een uitwisseling tussen verschillende maatschappelijke groepen kan plaatsvinden en ook daadwerkelijk plaatsvindt... Openbare ruimte is in essentie een ruimte die voor iedereen vrij toegankelijk is: openbaar is wat niet privé is” (Hajer & Reijndorp, Op zoek naar een nieuw publiek domein). Bibliotheken zijn nog een van de weinige publieke plaatsen in onze samenleving. Het zijn plaatsen waar mensen vrij kunnen verblijven, elkaar kunnen ontmoeten en gedachten en ideeën kunnen uitwisselen met elkaar. Juist in tijden van polarisatie zijn die plaatsen in onze ogen meer dan noodzakelijk.

Er zijn een aantal criteria waaraan het jaarthema moet voldoen, zoals dat het moet toestaan om onderwerpen van verschillende kanten te belichten, het moet een discussie kunnen oproepen en het moet bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen. Elk jaar wordt opnieuw afgewogen welke criteria van belang zijn en waaraan het jaarthema moet voldoen.

Een belangrijke noot hierbij is dat de jeugdactiviteiten binnen ons jaarthema bovenal gericht zijn op het leren lezen, leesplezier en het leren kennen en beoordelen van bronnen (mediawijsheid). Dat is de primaire focus van het jeugdbibliotheekwerk - en daarna wordt gekeken hoe activiteiten passend gemaakt kunnen worden binnen ons jaarthema.

Het grote voordeel van het werken met een jaarthema is dat het een soort van samenhang binnen de programmering garandeert: in de huidige 'snelle' wereld waarin het nieuws een paar uur later alweer achterhaald is willen wij niet alleen maar meewaaien met dat wat zich aandient. Dan werk je met losse flarden, en bouw je als bibliotheek geen verhaal. Dat proberen wij met het jaarthema wel te doen. Een consistent verhaal aanbieden, waarbinnen we natuurlijk inspelen op de actualiteit, maar ook terugkeren naar bronnen in de collectie die hun eeuwigheidswaarde hebben bewezen. We proberen met het werken rondom een thema de actualiteit te ontdoen van vluchtigheid. Waar je vroeger moeite moest doen om nieuws te verwerven, is het nu altijd en in de meest actuele vorm beschikbaar. Nieuws verwerven hoeft dus niet meer, en daar is de rol van de bibliotheek dan ook flink in afgenomen (hoewel de bibliotheek door veel ouderen nog steeds gebruikt wordt om dagelijks de krant te komen lezen). Om kennis en inzicht te verwerven is echter meer nodig dan je alleen op de hoogte te stellen van de actualiteit, van het laatste nieuws. Om het heden te begrijpen heb je juist vaak bronnen uit het verleden nodig. En daar komt de eeuwigheidswaarde

van de bibliotheek weer tevoorschijn. Niet alleen door het beschikbaar stellen van die oudere bronnen, maar bovenal ook door mensen er op het juiste moment op te wijzen, stimuleer je mensen om zich verder te ontwikkelen. Die verbindingen weten te leggen tussen actualiteit en het verleden, aan de hand van de ruime collectie, is het vakmanschap dat de bibliotheek kan toevoegen aan de samenleving. Dat is wat wij willen bereiken met onze geprogrammeerde bibliotheek.

Overzicht jaarthema's Noord Oost Brabantse Bibliotheken

Waarom IK een probleem werd voor ONS (2004-2005)

Verlos ons.../ Geef ons... (2005-2006)

Ontnuchteringsjaren (2006-2007)

Onmetelijke kwaliteit (2007-2008)

De Latten verleggen (2008-2009)

Herlevend burgerschap (2009-2010)

Tijd voor een nieuwe lente (2010-2011)

Who's in control? (2011-2012)

Echte Waarde(n) (2012-2013)

Oefenen voor een andere tijd (2013-2014)

Oefenen in een andere tijd (2014-2015)

Wat delen we met elkaar? (2016-2017)

Wat delen we met elkaar?

Het nieuwste jaarthema binnen onze programmering is 'Wat delen we met elkaar?' (2016-2017). Het thema bouwt voort op thema's van de jaren ervoor, en laat mensen nadenken over de uitdagingen waar we als burgers 'iets' mee moeten. In onze complexe samenleving wordt steeds duidelijker dat het weinig zin heeft naar de ander te wijzen: "Jij moet veranderen!" Zinvoller lijkt de vraag: 'Wat delen we met elkaar?' Die vraag wordt daarom twee jaar lang voorgelegd aan sprekers die onze bibliotheek bezoeken. Daarnaast komt de vraag terug in communities, zoals bij Werk en Inspiratie (waar werkzoekenden bij elkaar komen, en hun zoektocht naar werk met elkaar delen) en bij Op verhaal komen (waarin mantelzorgers verhalen delen over hun situatie). Er worden gezamenlijke leesactiviteiten rondom het thema ondernomen, zoals het gezamenlijk lezen van de Toverberg van Thomas Mann, aan de hand waarvan mensen ook worden uitgenodigd om na te denken over de vraag. Ook de jeugd krijgt (indirect) te maken met ons jaarthema. Populair is bijvoorbeeld het (op een laagdrempelige en speelse manier) leren programmeren, o.a. via de robot Bomberbot. Kinderen oefenen programmeerconcepten door de robot opdrachten te geven en door puzzels op te lossen met een visuele programmeertaal. Ze worden aan het denken gezet hoe technologie ons kan helpen en hoe mensen steeds meer deel uit maken van een wereld waarin technologie dominant is. Ook archieven in ons werkgebied worden enthousiast gemaakt om aandacht te besteden aan de vraag 'Wat deelden we (vroeger) met elkaar?' (en hoe is dat in de loop van de jaren veranderd). Zo wordt het thema op allerlei manieren aangevlogen. Dat is immers waar de bibliotheek voor moet staan: alle standpunten en visies voorleggen en mensen erop attenderen. Het is de basis van onze programmering.

LOKALE AGENDA

Naast het jaarthema neemt binnen de programmering in onze bibliotheken de lokale agenda een belangrijke plaats in. Uitgangspunt is dat elke bibliotheek haar eigen lokale kleur heeft. De bibliotheek wil perfect passen in de omgeving en dat vraagt om een interactie tussen burgers, bibliotheek en gemeente. Wanneer het jaarthema is vastgesteld worden medewerkers van de bibliotheken uitgenodigd om na te denken hoe zij dit jaarthema lokaal kunnen vertalen: wat speelt er lokaal, hoe sluit dit (direct of indirect) aan bij het jaarthema, en welke programmering past daar vervolgens bij. Wat vinden onze medewerkers van belang om voor te leggen aan het publiek? Hier ligt dus een cruciale rol voor de medewerkers. De locatiemanagers (die per gemeente verantwoordelijk zijn voor de programmering) vervullen hierin een brugfunctie. Zij moeten de vertaling maken tussen dat wat er speelt in de samenleving, het beleid van de gemeente en de programmering in hun bibliotheken. Dit heeft ook gevolgen voor ons personeelsbeleid: zeker voor de functie van een locatiemanager is het wenselijk om te wonen in het eigen werkgebied, of in elk geval daar zoveel mogelijk van op de hoogte te zijn - en goed zichtbaar te zijn in het lokale netwerk. Wij zien het immers als een belangrijke taak om de agenda van onze bibliotheken zo veel mogelijk af te stemmen op dat wat er speelt in de lokale gemeenschap en op de agenda van onze gemeenten. Dat kan alleen als zowel de locatiemanager als de medewerkers goed op de hoogte zijn van dat wat er lokaal speelt. Met behulp van de lokale bibliotheek agenda worden dus uiteindelijk de vragen die spelen in de lokale samenleving, het gemeentelijk beleid en de daarin gestelde beleidsprioriteiten door de bibliotheek geconcretiseerd. Hiermee proberen we ook een actualiteit in te bouwen. Is er lokaal een onderwerp dat veel aandacht vraagt, dan spelen we daar op in. Daarmee lijkt de programmering soms (v)luchtig, maar het achterliggende doel is steeds om - zoals ook geschetst bij het jaarthema - het leesproces op gang te brengen,

mensen te stimuleren om zich te verdiepen in de achtergronden van een probleem of uitdaging - *door te lezen*. De verbinding met de collectie kunnen leggen is daarom essentieel. Daar zijn de bibliothecarissen voor. Zij maken het 'menu' van de lokale bibliotheek. Door bezoekers te wijzen op interessante materialen, door thema presentaties, door literatuurlijsten. Het jaarthema, de lokale agenda en de collectie vormen de ingrediënten van onze programmering, maar het zijn uiteindelijk de medewerkers die het echte 'menu' opdienen. Zij moeten de juiste link weten te leggen naar de bronnen. De geprogrammeerde bibliotheek vraagt dus een bepaalde taakopvatting van de rol van de bibliothecaris. De bibliothecaris volgt nauwgezet wat er in de samenleving speelt, is nieuwsgierig naar trends en ontwikkelingen. Hier zijn we in deel 2 van deze reeks dieper op ingegaan.

De lokale bibliotheek agenda is momenteel in ontwikkeling in onze bibliotheken en is een onderwerp dat komende jaren onze prioriteit heeft in de ontwikkeling van onze programmering. We zullen hier in een volgend essay in deze reeks dieper op in gaan.

de Bibliotheek

Bernheze - Landerd - Oss - Uden - Veghel

COLLECTIE

*Wijze woorden over de actualiteit komen soms van mensen die al lang zijn overleden*¹

We stonden tot nu toe stil bij twee aspecten binnen onze programmering: bij het jaarthema en bij de lokale agenda. Waar het jaarthema garant staat voor het inbrengen van de grote maatschappelijke thema's, brengt de lokale agenda dat wat er in het eigen gebied speelt in. De bibliotheek kan die twee juist door middel van de collectie vaak met elkaar verbinden. Want wat er lokaal speelt, hangt meestal (ook) samen met de grote maatschappelijke verhalen.

In zijn brief aan het begin van dit essay beschrijft Seneca het belang van het lezen van auteurs die hun waarde hebben bewezen. Werken die, zoals we nu zouden zeggen, een plaats hebben gekregen in de canon. Seneca verwijst impliciet natuurlijk naar het begrip 'kwaliteit'; als je voor eeuwigheidswaarde kiest, dan kies je vaak ook voor kwaliteit. Daar valt natuurlijk van alles op aan te merken, maar dat er vaak een relatie is tussen eeuwigheidswaarde en kwaliteit staat vast. Werken doorstaan de tand des tijds omdat ze een bepaalde waarde hebben. Binnen onze bibliotheek hebben wij om die reden het collectiebeleid om niet alleen te kiezen voor populaire titels. Een vraaggericht collectiebeleid heeft als voordeel dat je veel klanten tevreden stelt, maar heeft (voor ons) als grote nadeel dat het ten koste gaat van de uitgestrektheid van de gehele collectie. Nu er steeds meer bibliotheken over gaan op een vraaggericht collectiebeleid, zien we juist het aantal aanvragen van buiten onze regio naar materialen die niet in een vraaggerichte collectie zijn opgenomen flink toenemen. Met andere woorden: mensen zijn blij dat onze collectie nog zo groot is, dat er ook materialen in zitten die misschien niet heel vaak worden uitgeleend, maar wel geleverd kunnen

---

¹ Dit is de titel van een artikel dat verscheen op 18 november 2015 in *De Correspondent* (<https://decorrespondent.nl/3654/Wijze-woorden-over-de-actualiteit-komen-soms-van-mensen-die-al-lang-zijn-overleden/53175616956-112d3fa5>)

worden op het moment dat er behoefte aan is. Dat is voor onze bibliotheek een belangrijk uitgangspunt. Het is een keuze om niet te zwichten voor de druk van de actualiteit, voor dat wat een paar maanden populair is. We willen na een paar jaar geen tientallen exemplaren van eenzelfde boek moeten afschrijven. In onze ogen is dat namelijk ook niet waar een bibliotheek voor bedoeld is. Natuurlijk is het fijn als je veel leden tevreden kunt stellen. Als een boek DWDD-boek van de maand is gekozen, dan wil je het liefst dat je leden die nog de volgende dag kunnen komen halen. Maar misschien is er ook nog wel zoiets als uitgesteld geluk, even wachten in plaats van het vluchtige najagen. In ons collectiebeleid is er dan ook nog steeds veel plaats voor 'klassiekers', werken die om bepaalde redenen een eeuwigheidswaarde hebben verworven.

Onder collectie verstaan we overigens niet alleen papieren of digitale boeken: het gaat om alle kennisbronnen. Bronnen van kennis zijn ook de mensen in ons werkgebied. Een project als 'Kennismakers' dat afgelopen jaren werd ontwikkeld samen met Bibliotheek Den Bosch is hier een mooi voorbeeld van. Het basisidee is om mensen die kennis nodig hebben of interessant vinden, te koppelen aan mensen die deze kennis bezitten en willen delen. Het project heeft de programmering in onze bibliotheken verbreed en verrijkt.

Momenteel zijn we bezig om het idee van mensen als onderdeel van onze collectie verder vorm te geven. Hoe neem je hun kennis op in de collectie en hoe zorg je er voor dat deze vorm van collectioneren past binnen een collectiebeleid gebaseerd op betrouwbare bronnen? Het verrijken van de collectie past bij onze opvatting van de geprogrammeerde bibliotheek. Een andere vraag die wij ons stellen is hoe wij onze activiteiten tot onderdeel van de collectie kunnen maken.

Na een activiteit (lezing, debat, workshop, etc) blijft er soms weinig ‘materiaal’ over en na verloop van tijd kan het zijn dat er niets meer over terug te vinden is in de catalogus of op de website. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat we op een eenvoudige manier de activiteiten kunnen toevoegen aan onze collectie? We denken hierbij onder meer aan de mogelijkheden om kwalitatief goed beeldmateriaal van een activiteit te maken en te ontsluiten. Deze zaken hebben de komende tijd onze aandacht, natuurlijk in samenhang met ontwikkelingen op het gebied van de landelijke digitale collectie.

Naast het beschikbaar stellen van de collectie in brede zin is binnen onze programmering het uitgangspunt om zoveel mogelijk te “doen” met de collectie. “Go, make something happen” (Seth Godin) is het motto in onze bibliotheken. Doe iets, probeer iets, daar stimuleren wij onze medewerkers in. De collectie is daarbij continu de grondstof om het jaarthema en de lokale agenda vorm te geven. Populair in onze bibliotheken zijn de thema adviezen, waarin bibliothecarissen actuele gebeurtenissen of onderwerpen proberen te duiden aan de hand van de collectie. Deze adviezen worden zowel op papier aangeboden in onze bibliotheken als digitaal op de website. We zien dat de materialen die hierin worden aangeboden vervolgens ook (veel) vaker worden uitgeleend. Mensen worden geattendeerd op materialen die zij mogelijk anders niet gevonden zouden hebben (of van het bestaan niet geweten hebben).

Ook binnen de communities in onze bibliotheken is de collectie steeds het vertrekpunt. Communities zijn groepen mensen die samenkomen rondom een bepaald thema. Een thema dat de gedeelde interesse heeft of waar mensen (noodgedwongen) mee te maken hebben. Denk aan communities voor werkzoekenden (Werk en Inspiratie), voor mantelzorgers (Op verhaal komen), voor mensen geïnteresseerd in maatschappelijke ontwikkelingen (Lezers van Stavast), voor drukke moeders en anderen (In Balans). Onze bibliothecarissen bespreken binnen deze groepen actuele en oudere elementen uit de collectie die passen bij het thema. Er wordt daarbij altijd ook een link gelegd met het jaarthema. Ervaringen van deelnemers zijn vaak positief omdat zij juist door deze bijeenkomsten geattendeerd worden op een collectie waar zij geen weet van hebben. “Goh, ik wist helemaal niet dat zoiets bestond”, horen we vaak terug. Regelmatig zien we dat mensen daardoor ook weer lid worden van de bibliotheek. Het belangrijkste doel is bovenal dat we mensen hiermee stimuleren om zich persoonlijk te ontwikkelen. Door materialen aan te reiken en door ontmoeting met elkaar aan de hand van de collectie. Dat is wat wij willen bereiken met programmeren: het bevorderen van ontmoeting en van uitwisseling - en daarmee burgers stimuleren te lezen en te leren. De bibliotheek is immers een van de weinige plaatsen in het publieke domein waar ontmoeting getransformeerd kan

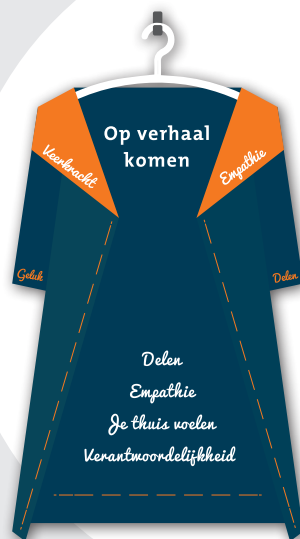
worden naar uitwisseling. We ontmoeten elkaar, maar gaan ook met elkaar in gesprek, aan de hand van bronnen. Een van de deelnemers aan de communities verwoordde het in een evaluatie als volgt: “Het was de combinatie van het uitwisselen van ideeën en ervaringen met voor mij tot dan nog onbekende mensen met verschillende achtergronden samen met de inhoudelijke informatie over de collectie van de bibliotheek die het project voor mij een succes maakten.”

Bij deze nog hartstikke bedankt voor de bijeenkomsten, het was een warm gevoel. Ik zal er graag bij zijn als er weer zo iets wordt gedaan. Mijn dochter geniet er van mee. De boekenlijst en de verhalen van mij. Dus dubbel de moeite waard om er mee verder te gaan.

(Evaluatie deelnemer Op verhaal komen: Inspiratie voor mantelzorgers, juni 2016)

Ik vond het fijn en bijzonder om de verhalen van anderen te mogen horen. Ongeveer tegelijkertijd met het traject bij de bieb ben ik me vanuit mijn praktijk gaan richten op begeleiding van mantelzorgers. Het idee speelde al langer en de bijeenkomsten hebben me hierin nog extra geïnspireerd.

(Evaluatie deelnemer Op verhaal komen: Inspiratie voor mantelzorgers, juni 2016)

AUTHENTICITEIT

We keken in dit essay naar de kernelementen van onze programmering: het jaarthema, de lokale agenda en de collectie (met daarbinnen de communities waarin we de collectie gebruiken). Doel van onze programmering is steeds om het leesproces op gang te brengen. Mensen te stimuleren om kennis te nemen van verhalen (fictief of non-fictief) die aansluiten bij de grote maatschappelijke verhalen en bij de kleinere lokale context. Een goede collectie is noodzakelijk en medewerkers van de bibliotheek die die aanreiken (in welke vorm dan ook). Op die manier kan uitwisseling plaats vinden zoals die gewenst is in het publieke domein.

De kernelementen van de programmering leiden in onze opvatting tot een authentieke bibliotheek. In een nieuwe context passen we 'oude' waarden toe. We laten ons niet verleiden om over de verpakking te praten. Kennis en vakmanschap is onze basis en die kennis heeft eeuwigheidswaarde. Door middel van onze programmering proberen wij daar de nadruk op te leggen. Juist om die authenticiteit te behouden moeten we sommige zaken veranderen, zoals ons personeelsbeleid en de manier waarop onze organisatie is ingericht. Een transformatie naar een netwerkorganisatie is bijvoorbeeld noodzakelijk om de programmering zo veel mogelijk te laten aansluiten bij het werk van partners in ons werkgebied. We doen niets meer alleen. Die transformatie heeft komende jaren onze aandacht.

Ook met onze gemeenten proberen we een authentieke relatie te behouden: we proberen oplossingen te bieden voor de uitdagingen waar gemeenten voor gesteld worden. We praten over de kern van het bibliotheekwerk en hoe we gemeenten met ons werk kunnen helpen hun doelen te bereiken. Daar zijn onze relaties met de gemeenten op gebaseerd.

In *'The meaning of the library: A Cultural History'* schrijft James Billington over de beroemde Bibliotheek van Celsus. De Bibliotheek van Celsus is een Romeins mausoleum en bibliotheek in de antieke Grieks-Romeinse stad Efeze in Klein-Azië, het huidige Turkije. In nissen in de voorgevel staan vier grote vrouwelijke beelden die de deugden die Celsus nastreefde uitbeelden.

Billington schrijft hierover: *The entrance is framed by four female statues signifying Wisdom, Character, Judgment, and Specialized Knowledge. Today, in our much more voluminous centers of learning, it sometimes seems as if only the last of these four Ephesian virtues - specialized knowledge - is still at the heart of the scholarly enterprise. Specialized knowledge is necessary for progress; but, if freedom is to survive and democracy to prevail in the modern and postmodern world, our educational establishment may need to rediscover the message suggested by those three other columns of the library at Ephesus. The human virtues of character within oneself, judgment about things beyond oneself, and the ripening of acquired knowledge into practical wisdom. These remain the distinctive qualities of an ideal librarian (J.H. Billington - The Modern Library and Global Democracy)*

We proberen met onze programmering deze vier deugden steeds te representeren.

UITGESTELD GELUK

We keren nog even terug naar ons publiek. Onze lezers, onze gebruikers. We proberen mensen met onze programmering uit te dagen een inspanning te leveren. Jezelf iets eigen maken vraagt immers moeite. Het sluit aan bij de grondwaarden van de bibliotheek: mensen stimuleren zich te ontwikkelen. Een inspanning leveren is en blijft hersenwerk. De mediawereld is vluchtig, maar onze hersenen zijn (nog) niet veranderd. Onze hersenen zijn al gedurende eeuwen toegerust met eenzelfde (eeuwigheids)waarde. Interessante vraag is nu: lukt het ons om mensen te stimuleren die inspanning te gaan leveren? We dagen mensen immers uit tot 'uitgesteld geluk'. Iets lezen en tot je nemen vraagt een inspanning. Het geluk komt pas later: als je tot een inzicht komt. Tot een nieuwe gedachte. Tot begrip voor iemand die je daarvoor niet begreep. De vraag is natuurlijk in hoeverre we in deze tijd nog in staat zijn tot uitgesteld geluk. Past de tijdsbeleving van onze burgers bij die van een bibliotheek? Past de inspanning die lezen vraagt nog bij de moderne westerse mens? Het zijn vragen waarop wij het antwoord niet kennen, maar die we onszelf wel voortdurend stellen. Om in elk geval te proberen zoveel mogelijk aan te sluiten bij de leefwereld van onze burgers. Omdat in onze visie de gevraagde inspanning uiteindelijk wel zal bijdragen aan meer ontwikkelde burgers en daarmee aan een meer ontwikkelde samenleving. En dan zijn we terug bij de eeuwigheidswaarde van de bibliotheek. De reden waarom de bibliotheek ooit werd opgericht.

TOT SLOT

In dit essay hebben we onze geprogrammeerde bibliotheek belicht. Samengevat kunnen we zeggen dat we als Noord Oost Brabantse Bibliotheken gekozen hebben voor een programmering om de volgende redenen:

- De geprogrammeerde bibliotheek biedt een kader om de vijf functies zoals vastgesteld in de bibliotheekwet uit te voeren.
- We willen als bibliotheek een samenhang bieden: een consistent (en duurzaam) verhaal bouwen waardoor we niet alleen aandacht besteden aan de (vluchtige) actualiteit.
- We willen ons publiek stimuleren het heden te begrijpen door het verleden te kennen - door mensen attent te maken op de brede collectie en daarmee aan te zetten tot lezen, leren en informeren (“Wijze woorden over de actualiteit komen soms van mensen die al lang zijn overleden”). Dit heeft ook te maken met de verschuivingen in onze nieuwsvoorziening: waar vroeger de bibliotheek een plaats was waar je kwam om nieuws te halen, is dat nu voor weinig mensen meer het geval. We willen als bibliotheek het verhaal achter het nieuws helpen begrijpen. Door mensen te stimuleren een (lees)inspanning te leveren.
- De vorm van de geprogrammeerde bibliotheek past perfect bij de eeuwigheidswaarde van de bibliotheek: het jaarthema, de lokale agenda, de collectie, en het vakmanschap van onze medewerkers zijn de elementen die er samen voor zorgen dat we ons publiek stimuleren om zich persoonlijk te ontwikkelen.

Aan het begin van dit essay citeerden we Seneca, die lang geleden reeds schreef over het belang van ergens moeite voor doen en over de noodzaak om jezelf iets eigen te maken. *En als je van alles hebt doorgelezen, haal er dan één ding uit dat je gedurende die dag kunt herkauwen. Dat doe ik zelf ook: uit het vele wat ik lees maak ik mij telkens iets eigen.*

We hopen dat onze programmering er toe bijdraagt dat mensen in ons werkgebied van Noord Oost Brabant zich daar toe uitgenodigd voelen. Want alleen samen met ons publiek, met onze gemeenten en met onze medewerkers kunnen wij een betrokken bibliotheek vormen.

VERANTWOORDING

Over bibliotheken en betrokkenheid. Deel 1: De bibliotheek. Noord Oost Brabantse Bibliotheken, 2013.

Over bibliotheken en betrokkenheid. Deel 2: De bibliothecaris. Noord Oost Brabantse Bibliotheken, 2014.

Evaluatie Wijsheid van Verhalen en Lezers van Stavast. Noord Oost Brabantse Bibliotheken, 2015.

Evaluatie Op verhaal komen. Noord Oost Brabantse Bibliotheken, 2016.

Seneca: Leren sterven - Brieven aan Lucilius. Vertaald door Vincent Hunink. Athenaeum - Polak & Van Gennep, 2004.

Maarten Hajer & Arnold Reijndorp: *Op zoek naar een nieuw publiek domein: analyse en strategie.* Stichting Nai Uitgevers/Publishers, 2003.

Alice Crawford (ed): *The Meaning of the Library: A Cultural History.* Essay hierin: J.H. Billington - *The Modern Library and Global Democracy.* Princeton University Press, 2015.

Sanne Blauw: *Wijze woorden over de actualiteit komen soms van mensen die al lang zijn overleden.* In De Correspondent, 18 november 2015.

OVER DE AUTEURS

Gio van Creij is bibliothecaris en directeur/bestuurder van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken.

Hans van Duijnhoven is bibliothecaris en bibliotheekmanager bij de Noord Oost Brabantse Bibliotheken.

Mari Nelissen is bibliothecaris en voorzitter Raad van Bestuur bij de Noord Oost Brabantse Bibliotheken.

Marina Polderman is specialist bibliotheekvernieuwing bij de Noord Oost Brabantse Bibliotheken en lid van de Innovatieraad van de Koninklijke Bibliotheek.

In dit essay staat de programmering binnen onze bibliotheken centraal. Hoe maak je als bibliotheek de wereld van en de wereld voor de mensen in je werkgebied groter? Welke keuzes maak je daarvoor in het programma dat je als bibliotheek aanbiedt? Welke rol speelt de collectie daarin? Hoe speel je in op de actualiteit, zonder vluchtig te worden? Wat verstaan we onder authenticiteit en hoe behoud je die? Welke inspanning vragen wij door middel van onze programmering van mensen in ons werkgebied?

Over *bibliotheken en betrokkenheid* is een essayreeks van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken. Het eerste deel (2013) ging in op de vraag voor welke waarde(n) bibliotheken in een samenleving staan. Het tweede deel (2014) stelde de bibliothecaris centraal. Dit derde deel (2016) gaat over de programmering van onze bibliotheken. Het doel van de essayreeks is om een gesprek, een dialoog, op gang te brengen. Met onze gemeenten en met onze vakgenoten in de bibliotheeksector - en daarbuiten.